

Sønderborg før og efter Christian Xs bro. www.historiskatlas.dk

Østersøbyer, komparativ byhistorie: Sønderborg og Ustka i Polen.

Historie A, STX. Interview med Christian Bo Bojesen, Allsundgymnasiet.

Christian Bo Bojesen underviser i historie, oldtidskundskab og latin på Allsundgymnasiet i Sønderborg. I forbindelse med "Baltic Sea Project" har Allsundgymnasiet udvekslet klasser med Ustka i Polen, der ligesom Sønderborg er en Østersøby.

Christian Bo Bojesen fortæller:

"Ustka er en lille by, mindre end Sønderborg. Der har vi været nede et par gange, og klasser derfra har været heroppe. Og tilsvarende har vi haft udveksling med estiske, lettiske og tyske klasser, osv. Jeg har ikke været involveret i det hele. Det som vi så satte os for i det første projekt, var at sammenligne de to byer, Sønderborg og Ustka. Overskriften var: Sønderborg, Danmark, Europa. Det vigtige er kortene. Det er så en fantastisk god kilde, et godt materiale. Alle mine elever får Putzgers Historisches Weltatlas, Sønderborgs Kommuneatlas og nogle kilder, som jeg har fundet frem. Og så får de lysbilleder, som er blevet til i et samarbejde mellem museumsinspektør Inge Adriansen og historielærere fra byen.

De starter med lysbillederne. Jeg har delt dem op i 6 grupper og de får 10 lysbilleder hver. Ud fra lysbillederne skal de undersøge de punkter, jeg har stillet op: Gadenettet og Middelalderbyen, Husenes placering i Sønderborg, Husenes anvendelse, opførelsestidspunkt, ca. angivelse, broens betydning for byen. Den betyder utroligt meget for Sønderborg.

Der er et snit i Sønderborgs historie, før og efter 1864. Det er næsten selvindlysende fordi Preussen begynder jo at bygge, bl.a. den store flådestation dernede i 1905,

Der er masser af andre ting, der bliver tilført. Den industrielle udvikling har en lidt anden drejning i Sønderjylland end den øvrige del af Danmark. Eleverne skal sammenfatte deres egne konklusioner. De skal

kigge på billederne og sige: Hvad ser vi og hvad kan vi egentlig læse ud af det? Når vi er færdige med det, så starter vi med at gå ned på Sønderborg Slot. Ikke for at se hele slottet, men de har to afdelinger dernede, hvor de beskriver byens historie, altså arkæologisk, bygningsarkitektonisk osv., og så tager vi en byvandring derefter.

Når vi så er færdige med det, så begynder vi at spørge: Hvor er så Sønderborg i det her? Altså sådan vil vi beskrive Sønderborg. Og så lad os prøve at kigge på, hvor Sønderborg ligger topografisk? Jamen Sønderborg ligger, hvor den ligger ved vandet, men Sønderborg er ikke en by, man kører igennem, Sønderborg er en by, man kører til. Der ligger jo en anden stor by hernede syd for, nemlig Flensburg. Så går vi ind og kigger i Danmarkshistorien og tager udgangspunkt i, hvad har der egentlig været af bykultur hernede? Hedeby er jo selvindlysende, og derfra kører vi kronologisk op igennem historien. Nede ved Sønderborg har der jo også ligget Bro Vold, og så begynder vi at snerpe til oppe omkring Hansestæderne, hvor var Sønderborg egentlig der?

Sønderborg er ikke særligt tydelig, for den kommer jo i karambolage med Flensburg, som er hovedbyen i den egn af Hanseveldet. Det er så en delkonklusion. Det når de sådan set selv frem til, og så begynder vi jo at finde ud af:

Hvad er egentlig en by i det her?

Man har ikke Sønderborgs købstadsprivilegium. Det eneste, man har, er en lille kildetekst fra Kristian 1., som eleverne får både på latin og dansk. Jeg har selvfølgelig oversat den. "Ligeledes fik indbyggerne i Sønderborg deres generelle privilegier bekræftet. Givet som ovenfor". Bom. Hvad vil det så sige? Ja, så lægger det jo knagende fint op til at vi bliver nødt til at have fat i noget metode her, altså kildekritik. Hvad vil det her egentlig sige? De have nogle redskaber til at kunne takle det her. Nu kan de begynde at se at hvis privilegierne bliver bekræftet, så må der jo have været noget før. Spørgsmålet er bare: Hvornår? Og det kan man ikke rigtigt komme videre med.

Og så får de også denne kilde, for den er enormt god til at drive metode på. Hvad er det der står der? Ja, der står noget om, at kongen forbyder fremmede udenlandske købmænd at handle med bønderne, de skal igennem Sønderborg. Hvad vil det sige? Så folder det hele sig ud på den måde der. Så det er en indfaldsvinkel.. Nøjagtigt tilsvarende for Ustkas vedkommende. Det vil sige, at vi begynder at arbejde komparativt"

Christian Bo Bojesen fortæller, at projektet, de to gange, det er blevet gennemført, har varet to uger, en uge i Sønderborg og én uge i Ustka. Eleverne arbejdede i projektgrupper. Som afsluttende produkt lavede eleverne den ene gang en power-point og den anden gang en avis.

Arbejdsplan:

1. y 2004.

Byudvikling i Sønderborg ⇌ Danmark ⇌ Europa.

Formål:

Faglige:

Kunne bruge kort og analysere billeder i en sammenhæng.

Se Sønderborgs forskellige udviklingsfaser.

Redegøre for de vigtigste handelsveje i Europa o. 1000 – 1500.

Viden om faktorer, der har haft indflydelse på grundlæggelse af byer.

Kendskab til hvilke samfundsklasser byerne har rummet o. 1200 – 1600 og hvordan bylivet har formet sig.

Analysere og vurdere kongens og kirkens magt og indflydelse i middelalderen.

Kunne den historiske metode til behandling af kildemateriale.

Kompetence: Bruge den historiske opslagsbog, når der er tvivl om begreber.
 Analysere kilder.
 Blive fortrolig med Fronter i historie.
 Støtte sig til de andre i gruppearbejde og vise ansvarlighed.

Materiale: Verdenshistorien bd. 1 s. 106 – 111, 221 – 223.
 Winding & Kierkegaard: *Nordens historie bd. 1* s. 27, 41 – 46, 58, 90 – 92, 94 – 97, 126.
 Sønderborg kommuneatlas 1990 s. 4 - 13.
 Kort over Als og Sønderborg - OHP. Kort over Helsingør - OHP. Kort over de sidste udgravninger i København - OHP.
 Putzger: Historischer Weltatlas kort s. 36 (Hedeby), s. 52 (Brügge og Lübeck i middelalderen), s. 53 (Byer i middelalderen til 1250), s. 57 (Hanseaterne) og s. 71 (Erhverv og handel i middelalderen).
 Fronter/1.y/historie/dokumenter: Kilde: Chr. d. 1 om Sønderborg. Artikel: "Engelen". Til de rigtigt interesserede ligger der også en artikel om "Sønderborg i middelalderen."

Lysbilleder: *Sønderborgs udvikling.*

Klassen 1 time: Vi arbejder med kort over området. Sønderborg kommuneatlas 1990. OHP

Gruppearbejde 2 timer: Baggrundslæsestof: Sønderborg kommuneatlas 1990 s. 4 - 13.
 Hver gruppe arbejder med de udleverede lysbilleder og kommentarer. Som afslutning laves et kort sammendrag af jeres analyser på max. 1 A4 side. Dette sammendrag rykkes ind på Fronter under jeres gruppenr. (Grupperne ligger allerede på Fronter).

Ud fra arbejdet med kortene og jeres lysbilleder skal I bl.a. overveje:

- * Gadenettet og middelalderbyen.
- * Husenes placering i Sønderborg.
- * Husenes anvendelse.
- * Opførelsetidspunkt - ca. angivelse.
- * Broens betydning for byen.
- * Udviklingen efter 1864.
- * Egne konklusioner til brug for at danne et samlet billede af Sønderborg som by.

Når gruppearbejdet er afsluttet bruger vi ca. 2 timer som afrunding og konklusion. Til de 2 timer har I alle læst de 8 sammendrag på Fronter. De 2 timer, vil derfor hovedsageligt bruges til at se lysbillederne.

Gruppe	Arbejde med lysbilleder til Sønderborgs historie
1	Karakteristiske huse
2	1864
3	Broen
4	Tidlige erhverv
5	Industrialiseringen
6	Efter 1864
7	Jernbanen
8	Nye industrier

Afslutning: Byvandring i Sønderborg med start på slottet. En mandag i første blok. Datoen aftaler vi nærmere.

Derefter vil vi så gå fra Sønderborg til et billede af Danmark og senere sammenligne med Europa i middelalderen.

Emne	Materiale	Timer
Vi vil forsøge at besvare nedenstående spørgsmål:	DANMARK og EUROPA. Winding <i>Nordens historie bd. 1</i> s. 27, 41 – 46, 58, 90 – 92, 94 – 97, 126. Verdenshistorien bd. 1 s. 106 – 111, 221 – 223.	Ca.

Købstædernes tilblivelse.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Slå <i>Hedeby</i> og <i>Birka</i> op. Kortet i <i>Winding. Nordens Historie bd. 1 s. 27</i>. Putzger: Historischer Weltatlas kort s. 36 (<i>Hedeby</i>). 2. Hvad var bestemmende for disse 2 byers betydning? 3. Hvilke faktorer har haft betydning ved byers grundlæggelse? 4. Sammenlign kortet over København (<i>Winding. Nordens historie bd. 1 s. 95</i>) med kortet over <i>Sønderborg</i>. Kort over de sidste udgravninger i København - OHP. 5. Hvilken rolle spiller bytæthed for byudviklingen? 6. Hvad er <i>Hansestæderne</i>? Putzger: Historischer Weltatlas kort s. 52 (<i>Brügge og Lübeck i middelalderen</i>), s. 53 (<i>Byer i middelalderen til 1250</i>), s. 57 (<i>Hanseaterne</i>) og s. 71 (<i>Erhverv og handel i middelalderen</i>). 	1 - 2
Byernes grundlag.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hvad er et købstadsprivilegium? 2. Hvilken rolle spiller kongemagten for byerne? 3. Hvilken funktion har * bytinget * byfogeden * oldermanden * rådet? 4. Hvad er et <i>håndværkerlav</i>? <i>Et gilde</i>? 	1
Byernes opbygning.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hvad er en <i>fæstebonde</i>? 2. Hvorfor har det været et problem, at bønderne vandrede ind til byerne? 3. Hvad er indeholdt i borgerret? 4. Beskriv de sociale grupper en gennemsnitsby. Sammenlign med <i>Sønderborg</i>. 5. Sammenlign <i>Sønderborg</i> med beskrivelsen af byers udseende 	1

Undervejs vil vi beskæftige os med historisk metode:

Historisk metode.

Til det formål vil vi bruge en lille håndbog: Ebbe Kühle: *Historie - hvorfor? - hvordan?*

Historisk kilde:

Datering: mellem 1474 - 81.

Kong Christian 1. forbyder fremmede købmænd at handle med andre på Als end indbyggerne i Sønderborg.

Vi Christian af Guds nåde konge til Danmark, Sverrig og Norge, vændernes og goternes konge, hertug af Slesvig og hertug af Holsten, Stormarn og Ditmarsken, greve af Oldenburg og Delmenhorst gør vitterligt, bekendtgør og gør åbenbart for enhver, således som vore kære, tro og fortræffelige borgmestre, rådmænd og alle borgere i vor købstad Sønderborg klagende har berettet for os, hvorledes de fremmede udenlandske købmænd til lands og til vands uretmæssig driver deres købmandskab med de almindelige indbyggere, gilder, bønder og landbefolkning udi vort land Als til fordærv, gene og skade, hvorved de ovennævnte vore stakkels indbyggere i vor by Sønderborg bliver ruineret og grundigt ødelagt i deres tidligere og sædvanlige næring og forretning, således at vor by næppe kan opretholdes og opfylde sine forpligtigelser over for os uden store tab.

Derfor har vi i vor store gunst og nåde for at bevare markedet for de nævnte borgmestre, rådmænd og borgere ifølge denne vor sædvanes magt og styrke - indtil vi tilbagekalder det - meddelt og befalet, at en købmand, der kommer udefra, hvad enten han er fra et af vore lande eller fra et andet land eller en anden by- hvad det / den end kaldes, skal miste sine varer udi vort

land Als, hvis han driver handel med nogle af indbyggerne der, men at han alene kan drive handel med de nævnte indbyggere udi vor omtalte by Sønderborg, og at vore indbyggere skal sælge så mange varer til de almindelige indbyggere udi dette vort land, som man for tiden kan købe i Flensborg, hvorved de skal rose sig af, at de efter deres evner har alle de nødvendige varer hos sig. Og de skal ikke med upassende metoder pånøde de ovennævnte indbyggere udi vort land deres varer, men sælge efter sædvanlig handel, således som det er gængs i Flensborg og ikke kræve større fortjeneste på en tønne frisk salt af lybsk mål end i Flensborg.

Dog skal de ovennævnte indbyggere udi vort land Als ikke kunne sælge deres varer, hvad det end er, og hvornår det lyster dem, i denne vor by Sønderborg, men skal udføre til lands eller til vands og forsøge det uden hindring og modstand. Ligeledes skal de ovennævnte indbyggere udi vores ovennævnte land Als ikke foretrække varer fra nogen fremmed købmand til skade for vor omtalte by Sønderborg.

Meddelt hermed alle vore almindelige undersåtter og indbyggere udi dette vort omtalte land Als og især vores amtmand på borgen i Sønderborg - gældende for tiden nu og den kommende tid: ikke at handle imod dette vort forbud på nogen måde, men at overholde det strengt til punkt og prikke - sålænge det ikke mundtligt eller skriftligt er tilbagekaldt - og uden nåde at straffe enhver, der overtræder dette vores bud, for at de kan bevare vor nåde og gunst.

Givet .....

Links

Hedeby : <http://www.schloss-gottorf.de/wmh/index.php>

Sønderborg Slot: <http://www.museum-sonderjylland.dk/SIDERNE/Museerne/Sonderborg-SLot/01-Velkommen.html>